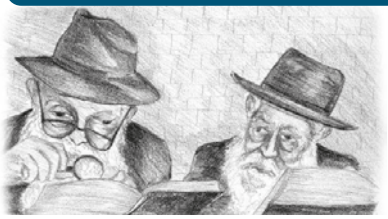
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת פנחס ■ י"ח תמוז תשפ"ד ■ 24.07.2024 ■ גליון מס' 798

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מגינם של ישראל
לא רק ביציאת מצרים הושיע משה רבנו את ישראל, והוציאם מעבדות...
המשך בעמ' 2

כן בנות צלפחד דוברות
הדעה הרווחת בציבור היא שהאשה לפי מקורות היהדות היא פאסיבית...
המשך בעמ' 3

שו"ת קיץ
האם ניתן לפרט קצת אודות החובה לעשות 'זכר לחורבן' בכניסה לבית?
המשך בעמ' 4

צדור את המדינים השמדת הצוררים
לאחר שעם ישראל נכשל בבנות מואב, מתוך העצה שנתן בלעם...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
לו ולזרעו אחריו
בערבו של יום, לאחר תפילת ערבית וכל שיעורי התורה הקבועים, הסבו...
המשך בעמ' 5

שביבים
- שו"ת תפילת הדרך (לקראת חופשת הקיץ)
- האהבה המיוחדת
- הקב"ה רוצה דווקא אותנו
- מרן הסטייפלער זצ"ל אמר לי - "תתפלל קצת יותר מהר"

המשך בעמ' 7

תמוז: חודש של גאולה

/ הרב יוסף גערליצקי -שליח הרבי מליובאוויטש לתל אביב-יפו ורב מרכז תל אביב

לכל חודש מחדשי השנה יש ענין ותוכן מיוחד האופייני לו. בדרך כלל מתבטא הדבר, כמובן, במהותו ופרטיו של אירוע, יום חג או תאריכים אחרים בעלי משמעות מיוחדת הקיימים בחודש המדובר.

ידוע שכל דבר שקורה בעולם הינו בהשגחה פרטית, על כן חייב להיות קשר בין תוכנם של כל האירועים שקורים בחודש מסויים גם אם בחיצוניות נראה שאין ביניהם קשר.

בחודש תמוז קיימים שני תאריכים בעלי משמעות:

א. "חג הגאולה" - י"ב וי"ג תמוז. יום גאולתו ממאסר של כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק נ"ע מליובאוויטש, (הרבי השישי בשושלת חב"ד), אשר נאסר ברוסיה הסובייטית בגלל עבודתו הקדושה להחזקת והפצת היהדות ברחבי מדינה זו.

ב. "צום הרביעי" - י"ז בתמוז. אחד מארבעת ימי הצום שנקבעו ביהדות לזכר חורבן בתי המקדש. צום זה מציין את היום בו הובקעה חומת ירושלים (3 שבועות לפני חורבן בית המקדש).

תוכנם של שני תאריכים אלה נראה מנוגד זה לזה: אחד מהם הוא תאריך של שמחה וגאולה והשני - של צום וזכר לפורענות. כיצד מבטאים שניהם תוכן זהה של אותו חודש?

לאמיתו של דבר, תכליתו ומטרתו של כל צום הוא שייהפך לששון ולשמחה. מטרת הצום היא להתבונן בגורמים שהביאו את הפורענות כדי לתקן אותם. לפי זה היה מקום לומר ש"חג הגאולה" נקבע בעיצומו של חודש תמוז, בחודש בו ישנו צום - כדי להזכיר לנו שעלינו לבטל את סיבת הגלות שהביאה לצום ("ומפני חטאינו גלינו מארצנו") ולהגיע לגאולה. זו, אגב, גם הסיבה לכך שבחודש אב קיים חג חמשה עשר באב (ושבת "נחמו"), כתזכורת על הגאולה העתידה לבוא על לאחר אבלות תשעה באב, לכשתתוקן סיבת הגלות ותבוא הגאולה.

אולם, בענייננו אין הסבר זה מספיק, שכן:

1. נחמה באה לאחר האבל והצער. לפי זה היה צריך התאריך הקשור בגאולה לבוא לאחר התאריך הקשור בפורענות (כפי שזה בחודש אב), ואילו בחודש תמוז תאריך חג הגאולה קודם לתאריך הצום!
2. כיוון שהעיקר הוא ענין הגאולה (שהוא תכלית ומטרת הצום) - כיצד זה לא התגלה במשך כל הדורות והשנים תאריך הגאולה של חודש תמוז? עד שנת תרפ"ז (=7291) לא היה ידוע ולא בא לידי ביטוי שום אירוע של גאולה בחודש זה!

(רק בשנה לאחר שחרורו, כתב רבי יוסף יצחק נ"ע במכתבו הידוע: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה" שכתוצאה מכך, הפך יום זה לחג גאולה כללי).

הסבר הדברים: במשך כל הדורות נראה בגלוי רק הצד החיצוני של חודש תמוז, ענינו של הצום (כאשר פנימיות האהבה התבטאה רק בעניני "גבורות" ו"רוגז"). ברם, בזמן "עיקבתא דמשיחא", כשאנו מתקרבים לימי הגאולה - הגיע הזמן של התנוצצות הגאולה העתידה, ומן השמים מטעימים אותנו מעין התגלות הפנימיות של הצום ושל חודש תמוז - באמצעות האירוע הגדול שהביא לקביעת חג הגאולה.

הדבר אף מתבטא בפרשת י"ב תמוז עצמו, כשתחילה היה הדבר נראה כפורענות, שהרי הרבי נאסר במאסר שלווה בסבל וייסורים ואף נידון להיפך החיים ר"ל, ואילו לאחר מכן באמצעות שחרורו של הרבי, נסללה הדרך להרחבת עבודתו הקדושה להרבצת תורה ויהדות, באופן נעלה יותר, ובכל קצווי

תבל, בלשון חז"ל: "הזית הזה - כשכותשין אותו, הוא מוציא שמנו" כפי שאכן רואים המוחש שלאחר חג הגאולה, החלה הפצת המעיינות של תורה וחסידות בעין ערוך.

בצום לכשעצמו יש שני עניינים: א) מבחינה חיצונית הדבר נראה כפורענות ואירוע של צער. ב) בפנימיות הצום הוא יום של ששון ושמחה ומועד טוב, כפי שיתגלה לעתיד לבוא כאשר יהיה "ונגלה כבוד ה'", כלומר, לא זו בלבד שהצום הוא סיבה ותזכורת להבאת הגאולה והשמחה, כי אם הוא עצמו (בפנימיותו) הוא יום טוב, משום שהפורענות שבגללה בא הצום, היא עצמה מהווה בפנימיותה גילוי וביטוי של אהבת הקב"ה לבני ישראל. על ידי פורענות זו "רחץ ה' את צואת בנות ציון" - "כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו". (זו, אגב, הסיבה שגם בעת החורבן גופו - "שפך הקב"ה חמתו על עצים ועל אבנים". משום כך גם יהפוך צום תשעה באב, לעתיד לבוא, ליום של חג ומועד - גדול משאר החגים!).

ההוראה מכך היא שאין ליפול לייאוש, חלילה. מהתגברות החושך והקשיים המקיפים אותנו ומפריעים לענייני היהדות והתורה. אדרבה: עלינו לדעת כי לא זו בלבד שעל-ידי הייסורים תבוא אחר כך גאולה, אלא שכבר עתה מגלה לנו פנימיות התורה את פנימיות האהבה והחסד שבצער ובגלות.

ידיעה והכרה זו תעודד, תחזק, תעורר ותלהיב אותנו להתבונן בתוכן הפנימי של הגלות ושל הצער, שהוא - הגאולה והשמחה. עדי נזכה כולנו להגיע לימים בהם נזכה לראות באופן גלוי את קיום הייעוד 'יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה בביאת משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

(מיוסד על שיחת קודש של כ"ק הרבי מליובאוויטש)

מגינם של ישראל

/ הרב יעקב הלוי פילבר

לא רק ביציאת מצרים הושיע משה רבנו את ישראל, והוציאם מעבדות לחרות, אלא גם לאחר מכן כשריחפה סכנת כליה על ישראל עמד משה בפרץ וסילק את הסכנה, כך היה במעשה העגל, כמו שכתוב **בתהלים** [קו, ל כג]: "ויאמר להשמידם, לולי משה בחירו **עמד בפרץ** לפניו, להשיב חמתו מהשחית". והעמידה בפרץ של משה מפורשת באמירתו של משה לקב"ה: "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין **מחני** נא מספרך אשר כתבת" [שמות לב לב], וכך היה **בחטא המרגלים** כשמשה ביקש: "סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים עד הנה" [במדבר יד יט] ובקשתו נתקבלה ככתוב: "ויאמר ה' סלחתי כדברך". בהצלת עם ישראל עסק גם **אהרן** שכיפר על העם ועצר את המגפה אחר מחלוקת קרח ככתוב: "ויתן את הקטרת ויכפר על העם, ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה" (שם יז יג). גם **פנחס** כיפר על בני ישראל ועצר את המגיפה, ככתוב בתהלים: "ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם". והתורה מפרטת את מעשיו: "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם **ולא כליתי** את בני ישראל בקנאתי" ועל מעשהו זה נאמר לפנחס: "לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום", וברית זו לא נתנה לפנחס בלבד אלא "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל". ולכאורה משה הציל את ישראל יותר פעמים מפנחס אשר עשה זאת רק פעם אחת, ואם כך היה משה צריך לפחות לזכות למה שזכה פנחס, מדוע רק פנחס זכה לזה?

את ההבדל בין מעשהו של פנחס למעשיו של משה אפשר להסביר בכמה דרכים: **המגיד מדובנא** בספרו 'אהל יעקב' מסביר זאת במשל לאדם שהיה חייב כסף לנושים רבים, וכשהגיע זמן הפירעון לא היה בידו לפרוע את חובו, ואז באו לעזרתו ידידים שייצגו אותו בבית המשפט, שטענו עבורו בבית המשפט טענות שהצליחו **לדחות** את פריעת החוב לתאריך מאוחר יותר, אך בהגיע שוב תאריך הפירעון והנושים שוב באו לגבות את חובם היה החייב בבעיה קשה, ואז בא אחד מידידיו והתפשר עם כל בעלי החוב, שילם להם חלק מהחוב וקבל מהנושים את שטרי החוב, קרע אותם ופטר את החייב אחת ולתמיד. והנה הידיד האחרון עשה עם החייב הרבה יותר מאשר עשו הראשונים, שהם לא בטלו את החוב אלא רק דחו אותו לזמן מאוחר אבל עיקר החוב נשאר, משא"כ הידיד האחרון שביטל לגמרי את החוב פטר את החייב לתמיד. והנמשל הוא ההבדל בין משה לפנחס, במעשה העגל כאשר מדת הדין בקשה לכלות את ישראל, בא משה ועמד בפרץ ודחה את הגזירה אבל לא לתמיד, אלא החוב נשאר ככתוב: "ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" [שמות לב לד]. וכך גם בחטא המרגלים, אמנם נאמר בו: "סלחתי כדברך" אבל יחד עם זאת "אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות" [תענית כט א]. מה שאין כן פנחס, במעשהו הוא סילק את החוב של ישראל מכל וכל, ככתוב: "השיב את חמתי מעל בני ישראל", שביטל את החמה לגמרי.

בדרך נוספת אפשר להסביר את ההבדל בין פנחס למשה שאמנם משה ואהרן הביאו ישועה והצלה לעם ישראל, אבל הם **לא סיכנו את עצמם** בניסיונם זה, משא"כ פנחס שסיכן את חייו במעשהו, "שאם נהפך זמרי והרגו לפנחס אין (זמרי) נהרג עליו, שהרי (פנחס) רודף הוא" [סנהדרין פב א]. אפשרות נוספת לפרש את ההבדל בין פנחס למשה היא בהבדל שבין הסכנה שריחפה על העם אצל משה לסכנה שריחפה על העם אצל פנחס, בחטא העגל וחטא המרגלים לא ריחפה סכנה על עצם קיומו של עם ישראל, אלא נעשו בתוך העם חטאים חמורים שיש להעניש עליהם, משא"כ אצל פנחס שהיה שם נישואי תערובת המביאים להתבוללות, מה שמאיים על עצם קיום העם היהודי, ופנחס מנע סכנה זו. ההצלה שלו גדולה יותר.

כן בנות צלפחד דוברות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הדעה הרווחת בציבור היא שהאשה לפי מקורות היהדות היא פאסיבית באישיותה וטפלה לגבר, רגילים אנו לראות אותה כיצור כנוע ונשלט העושה רצונם של הגברים. סמך לתחושה הזאת הם לכאורה הכתובים: "אעשה לו עזר כנגדו", או התשובה לשאלה: "איה שרה אשתך? ויאמר: הנה באהל", או "כל כבודה בת מלך פנימה", ובמיוחד מאמר חז"ל [ילק"ש שופטים מב]: "אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה".

אבל מפרשיות התורה מצטיירת לנו תמונה אחרת של האשה, לא נכנעת ונגררת, אלא יוזמת ועומדת על דעתה, ובמקום שיש צורך היא מבקרת ואף פועלת בניגוד לדעתם של הגברים. הדוגמא הראשונה גם אם אינה מחמיאה לאשה, היא חוה אמנו, שהייתה היוזמת בחטא בעלה אדם הראשון והוא שנגרר אחריה, כפי שהוא מעיד על עצמו: "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל". אבל מכאן ואילך נפגשים אנו בפרשיות התורה עם נשים שיוזמתן הביאה ברכה והייתה להן השפעה לעיצוב עתידו של עם ישראל. כמו שרה אמנו, שעל אף צניעותה והסתגרותה באהל, היתה כבר מראשית דרכה שותפה שוות ערך לאברהם, ככתוב: "את הנפש אשר עשו בחרן - שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים" [רש"י]. וכשהדבר נוגע לחינוכו של יצחק היא חולקת על דרכו של אברהם, והקב"ה מסכים לדרכה של שרה ואומר לאברהם: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", ועל כך אמרו [שמו"ר א]: "שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות". אחרי שרה באה רבקה וגם היא אינה מסכימה לדרכו של בעלה יצחק, והיא יוזמת מהלך להעביר את ברכת יצחק מעשו ליעקב. וכך הזוג השלישי של האימהות רחל ולאה, שגם אצלן מוצאים אנו התנהלות עצמאית שמשבשת את תכניתו של יעקב, שיבוש שמעצב אחרת את הרכב הבית של יעקב. גם תמר היא יוזמת עצמאית בדרכה, היא אינה משלימה עם ייאושו של יהודה, ובזכות יוזמתה זכינו לאורו של משיח. לרשימת הנשים היוזמות מצטרפת גם מרים, המוכיחה את אביה שהתייאש מן הגאולה וגירש את אשתו, והיא מחזירה את הגלגל לקדמותו, ובזכות עמידתה נולד לנו משה רבנו. אבל לא רק נשים בודדות, אלא גם כלל הנשים עמדו על הגובה, כך בחטא העגל וכך בחטא המרגלים, כמו שמובא במדרש [במד"ר כא]: "אותו הדור היו הנשים גודרות מה שהאנשים פורצים, שאמר להם אהרן 'פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם' - לא רצו הנשים ומיחו בבעליהן. והנשים לא השתתפו עמהן בחטא העגל. וכן במרגלים שהוציאו דיבה . . . אבל הנשים לא היו עמהם בעצה".

אל החבורה הנכבדה של הנשים היוזמות, שאינן מקבלות כמובן מאליו את דעתם של הגברים, מוצאים אנו גם את בנות צלפחד, "שהיו מחבבות את הארץ, הגברים אומרים: 'נתנה ראש ונשובה מצרימה', והן אומרות: 'תנה לנו אחוזה'" [רש"י]. הן עומדות על זכותן ואינן מוותרות עליהן, אבל אינן מתלהמות בדרישתן ואינן אומרות את דבריהן בהתרגשות, אלא עורכות את טענותיהן בשום שכל. הן יודעות שהצלחתן תלויה באחדותן, על כן תחילה הן מתאספות ומטכסות עצה ביחד כמו שמובא במדרש [ספרי, במדבר כז א]: "ותקרבנה בנות צלפחד - כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ מתחלקת לשבטים ולא לנקבות, נתקבצו כולן זו על זו ליטול עצה",

וכשרואות שלא יזכו לתשומת לב מהגברים הן משליחות את יהבן על ריבונו של עולם, כמו שמובא במדרש [שם]: "אמרו: לא כרחמי בשר ודם רחמי המקום, בשר ודם רחמיו על הזכרים יותר מעל נקבות, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא על הזכרים ועל הנקבות רחמיו על הכל, שנאמר: 'ורחמיו על כל מעשיו'". ועל כך כתב המלבי"ם: "וכאשר הסכימו (בנות צלפחד) שאי אפשר שלא ריחם ה' עליהם לתת להם שארית בארץ, עמדו לפני משה" ככתוב: "ותעמודנה לפני משה". וכאן כל אחת מהן מציגה טענה אחרת: "ראשונה אמרה: 'אבינו מת במדבר', שנייה אמרה: 'והוא לא היה בתוך העדה', שלישית אמרה: 'למה יגרע שם אבינו', רביעית אמרה: 'כי אין לו בן', חמישית אמרה: 'תנה לנו נחלה'". משה נאלץ להגיש את משפטן לפני ה' והקב"ה מקבל את טענתן ואומר: "כן בנות צלפחד דוברות", ועל כך אמרו: "אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו".

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: מבואר בגמרא (בבא בתרא ס') ונפסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח תק"ס) שמאז שחרב בית המקדש - כאשר אדם בונה בית הוא צריך לשייר מקום 'אמה על אמה' לא מסוייד בכניסה לבית וזאת כדי לעשות 'זכר לחורבן'.

תשובה: ניתן לעשות זאת מעל דלת הכניסה (כאשר הדבר נראה לעין היוצא מהבית) או בקיר מול הכניסה לבית, או גם בקיר משמאל או מימין הכניסה לבית, והעיקר שהדבר יהיה באזור הכניסה לבית.

המנהג פשוט לעשות כן רק בכניסה לבית ולא בכניסה לכל חדר וחדר.

פשטות ההלכה היא אכן להשאיר מקום ללא סיד באופן שאכן יהיה חסרון בנוי הבית, ויש שלימדו זכות על אלו המתחכמים לעשות זאת בצורה נאה (על ידי חריטה של דוגמת אבני הכותל וכדומה).

לדעת ר' חיים נאה מדובר על 48 ס"מ על 48 ס"מ ולדעת החזון איש - 58 ס"מ על 58 ס"מ וצריך שיהיה זה מרובע ולא בצורה מלבנית.

מי שקונה בית מגוי (ואין בבית 'זכר לחורבן' מאחר והגוי כמובן לא מחוייב בכך) אינו צריך לקלף את הקיר, אבל כאשר משפץ את הבית ולצורך כך סד מחדש את הקירות או אז צריך לשייר מקום אמה על אמה ואם רק צובע את הבית יש לו לשייר מקום אמה על אמה ללא הצביעה המחודשת.

אך מי שקונה בית מיהודי שעבר על הלכה זו ולא שייר מקום אמה על אמה - צריך הוא לקלף כדי לשייר מקום זה.

בבתי כנסת ובתי מדרש אין צורך לשייר מקום 'אמה על אמה' מאחר ומדובר בבניין של מצווה.

צרור את המדינים
השמדת הצוררים

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

לאחר שעם ישראל נכשל בבנות מואב, מתוך העצה שנתן בלעם הרשע[1]. עושה פנחס מעשה קנאה, המביא לרחמים גדולים על העם - הניצול מכליה חלילה[2]. ואמנם המגיפה נעצרת מעל העם, ופנחס זוכה לכהונת עולם עבור זאת[3].

מיד אחר כך מבקש הקב"ה ממשה, שיצרור ויזכור לדורות עולם - את אשר עשו לנו המדינים. ובמיוחד שזו כבר פעם שניה, בה הם מתעברים על ריב לא להם. בפעם הראשונה היה זה כלפי אבי אמו של פנחס[4] - יוסף, אשר נמכר על ידם לעבד במצרים. וכעת הם שוב באים, ומפקירים את בנות מלכיהם - שיזנו ויכשילו את בחורי ישראל[5].

וכשם שמכירת יוסף באה, מתוך מה שניסו שמעון ולוי לעשות עמו. כך גם כאן נבוך העם, מתוך מעשהו של זמרי משבט שמעון - שביקש להתיר לו את כזבי בת נשיא מדין[6]. אך הפעם קם בן שבט הלוי, ומנע משבט שמעון לחטוא. כשקינא פנחס לה', והרג את זמרי הנשיא שמשבט שמעון.

למרות שישראל היו קרובים לארץ מואב, לא היה למדינים כל עסק אתנו. ואף על פי כן, הם נכנסו לעניין - כשהביאו את בנותיהן החשובות, על מנת להחטיא את ישראל[7]. ובדבר הזה הם היו כצוררים לנו, המונעים מהטובה לבוא. ואין שום עצה למולם, כי אם במלחמת חורמה מוחלטת.

הדבר שהביא את מדין להתערב - היה בכך ששלחו אנשי מואב שליחים לבלעם, יחד עם זקני מדין. בשאלה כיצד לגבור על ישראל, ומנהיגם משה רבינו - שגדל אצל יתרו כהן מדין. וזאת למרות השנאה שהיתה מעולם, בין מדין ובין מואב[8].

ובמעשיו של פנחס, היה תיקון לפגם זה. כשהראה שגם אם שמעון ולוי אחים הם מאז ומעולם, אין הוא נופל כשם שנפל שמעון בעצת המדינים. והיה בדבר זה תיקון, כנגד התחברותם של מואב ומדין. כך שבעוד שני האוייבים - התאחדו כנגד ישראל. בן שבט הלוי, נלחם בבן שבט שמעון - על מנת למנוע את נפילת ישראל כולם.

ובדבר הזה יש לצרור את הצוררים, שהצרו לנו בכל הדורות. ובמיוחד לאלו שאמנם גידלו את מנהיגנו, אך מיד אח"כ הפנו לנו עורף - ורדפו אותנו לחינם. וזהו גם גמר תפקידו של משה בעולם - המלחמה במדין, שלאחריה הוכשרה השעה להסתלקותו[9].

וזאת בשונה ממה שנאסר עליו להכות את היאור[10] והחול[11], כביטוי להכרת הטוב כלפיהם - כשהצילו אותו ממוות. כעת עליו לצרור וללחום במי שגידל אותו, ובמי ששלט הוא עליהם. ואזי אמנם משה אכן נפרע מהם, אך בזה גם תלוי מותו. שכן זוהי הנקמה האמיתית והשלמה, מהאומה הקרובה אלינו - אך מחפשת להצר צעדנו בכל עת וזמן.

ובימים ההם בזמן הזה, עלינו לחלץ חושים חדים - נגד כל אלו המצרים לנו, וצוררים בדברי נוכלות. והגם שעושים עמנו טובה, אין זאת אלא לטובתם. ומתוך נקמת ה' במדינים, ינקום ה' גם בצוררים

שבדרונו - ונזכה לברית של שלום, לעולמי עד.

1 - **לזנות אל בנות מואב** ע"י עצת בלעם - רש"י במדבר כה, א
2 - פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי - במדבר כה, יא
3 - **ברית כהנת עולם** שאף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי - רש"י שם, יג
4 - שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנאמר (בראשית, לז) 'והמדינים מכרו אותו' (סוטה, מ). ומנין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף שנאמר (שמות, ו) 'מבנות פוטיאל' מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודת אלילים, ומזרע יוסף שפטפט ביצרו - שם לא, ו
5 - **ושם האשה המכה וגו'** להודיעך שנאתן של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא את ישראל - שם כה, טו
6 - **לעיני משה** אמרו לו משה זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך - שם, ו
7 - **כי צוררים הם לכם וגו' על דבר פעור** שהפקירו בנותיהם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור - שם, יח
8 - **אל זקני מדין** והלא מעולם היו שונאים זה את זה שנאמר (בראשית, לו) 'המכה את מדין בשדה מואב', שבאו מדין על מואב למלחמה אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו לו אין כחו אלא בפיו, אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו - שם כב, ד
9 - **וידבר משה וגו'** (ספרי) אף ע"פ ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר - שם לא, ג
10 - **אמור אל אהרן** לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה על ידי אהרן - רש"י שמות ז, יט
אמור אל אהרן" - לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן - שם ח, יב

סיפור לשבת

לו ולזרעו אחריו

בערבו של יום, לאחר תפילת ערבית וכל שיעורי התורה הקבועים, הסבו החסידים בבית-המדרש וגלגלו בסיפורי גדולה ומופת על רבותיהם לבית רוז'ין. "הסכיתו ואספר לכם סיפור מופלא, שראשיתו רחוקה ועלומה וסופו גלוי וידוע לכולכם", פתח ואמר אחד החסידים. משפט הפתיחה המבטיח עורר מייד את סקרנותם של הנוכחים והם עשו אוזניהם כאפרכסות לשמיעת ההמשך.

סיפר החסיד: "זה היה לפני שנים רבות. חסידיו של מורנו הגדול, הצדיק רבי ישראל מרוז'ין, ישבו ערב אחד, בדומה לישיבתנו זו, ושחו בדברי תורה ובסיפורי חסידים. זה מצטט בכה וזה מספר בכה, והשמחה נסוכה על פני כול. רק אחד החסידים ישב לו מהצד, מכונס בתוך עצמו, ומילא פיו מים. 'מדוע פניך נפולות? האם דאגה כלשהי מעיקה על לבך?', נשאל החסיד על-ידי חבריו.

"לשמע השאלה נתכרכמו עוד יותר פניו של החסיד השותק. נראה היה כי הוא מתלבט אם לפתוח את סגור ליבו אם לאו. כעבור רגע החליט לפרוץ את מחסום השתיקה ובצער גדול אמר: 'וכי כיצד אשמח ועל מה אשמח, בה בשעה שהקב"ה מנע ממני ומרעייתי זרע, וכאשר כל הרופאים מאוחדים בדעתם כי אפסה מאיתנו כל תקווה לפרי-בטן?!'...

***

"בשלב הזה התערב בשיחה בנו בכורו של הצדיק, הלא הוא מורנו רבי שלום-יוסף (מרוז'ין-סדיגורה). 'אילו לעצתי תשמע, עשה כפי שאומר לך', פנה לחסיד שבור הלב. 'כידוע לך, בכל יום ויום נוהג אבי הקדוש לצאת ליער הסמוך לעיר, כדי לשאוף אוויר צח לריאותיו ולהתעמק בשקט וברוגע בשרעפיו. מחר יהיה התור שלי להתלוות אליו. הכן את עצמך לבוא בעקבותינו, אך היזהר לבל יבחין בך אבי, המקפיד הקפדה יתרה ששום זר לא יימצא בחברתו בעת הטיול. כשתעצור העגלה שתסיענו ליער, תעצור גם אתה ממרחק-מה ותסתתר במקום כזה שיאפשר לשנינו קשר עין זה עם זה. תמתין בשקט מאחורי אחד העצים וברגע שאסמן לך, תיגש אל אבי ותשפוך לפניו את לבך'. כך אפוא הציע מורנו רבי שלום-יוסף לאותו חסיד.

"הלה אכן עשה כך: למחרת היום, בשעה שרבנו הצדיק מרוז'ין יצא לטייל מלווה בבנו-בכורו, נסע אחריהם החסיד. הוא שמר על מרחק ניכר מהם, כדי שלא להיחשף ולא להסתכן ב'קפדה', חלילה, במקום לזכות בברכה. בהגיעם לנקודה כלשהי ביער, ירדו האב ובנו מהעגלה והחלו מהלכים בין העצים.

"אותו יום היה הצדיק מרוז'ין שרוי במצב-רוח מרומם במיוחד. 'הריני בבחינת "חידוש" בעולמו של הקב"ה', אמר לפתע הצדיק לבנו. "אילו רציתי – היה עץ זה שלצידנו, נעקר ממקומו ונשתל במקום אחר... ואילו חפצתי – היו כל העקרות שבעולם נפקדות בזרע'...

"לרגע הזה בדיוק המתין הבן – רבי שלום-יוסף – שסימן לחסיד לצאת ממסתורו ולגשת אל אביו הצדיק. בהתרגשות עצומה החיש החסיד את צעדיו למקום שבו פסעו מעדנות

המשך בעמוד הבא...

הצדיק ובנו. שטף עז של דמעות רותחות פרץ מעיניו והוא סיפר לצדיק על שנים ארוכות של ייסורי גוף ונפש, ושל תקוות שהתנפצו על סלע המציאות הכאובה. הצדיק, שלא הראה כל סימן של הפתעה מהופעתו הלא-צפויה של החסיד, נתן בו מבט חריף ואמר: 'הקב"ה יעזור לך שעוד בשנה זו תיפקדו, אתה ורעייתך, בזרע של קיימא'.

"החסיד המאושר לא ידע את נפשו מצהלה. להבטחה ברורה ומפורשת כל-כך, אפילו הוא בעצמו לא ציפה. הוא ביקש להודות לצדיק, לומר לו דבר-מה, אך חיכו יבש ולשונו כמו ניטלה מפיו.

"הצדיק לא הסיר ממנו את עיניו. כעבור רגע הוסיף ואמר: 'וכאשר ייוולד לכם בנכם, חזור נא אליי ואעוצה לך איזה שם להעניק לו'.

"נסע החסיד לביתו אפוף תחושת אושר אין-סופית. כשסיפר על כך לאשתו, התמלאה גם היא שמחה עצומה, מאמינה ובוטחת כי דבר מדבריו של הצדיק לא ישוב ריקם. יחדיו ציפו השניים לחבוק בן. ואכן עד מהרה התברר להם כי ציפייתם הגדולה עומדת סוף-סוף להתגשם.

"שבועות מספר לפני הולדת הילד, נאסר מורנו ורבנו הצדיק מרוז'ין (לאחר שהואשם כי ציווה להרוג שני 'מוסרים' שרדפו יהודים). לצער העמוק מעצם המאסר, ניתוספה גם תחושת אכזבה של החסיד ורעייתו, על כי לא יוכלו לקיים את מצוות הצדיק במלואה, שהלוא עתה ייבצר מהם לפנות אליו ולשאול את פיו בדבר השם לרך שייוולד בקרוב.

"בשעה טובה נולד לבני הזוג בן – ילד בריא ויפה עיניים. כל בני העיר שמחו בשמחת החסיד ורעייתו, שהיו אהובים על הבריות. אלא שדווקא שמחתם של ההורים לא הייתה שלמה, מהסיבה האמורה.

"בליל שבת-קודש שלפני הברית נהרו רבים להשתתף בשמחת ה'שלום זכר' בבית החסיד. הכול שמחו ושימחו, ודווקא הוא, חתן השמחה עצמו, חש מועקה קלה בלבו.

"בשעת לילה מאוחרת, כשאחרון האורחים עזב את ביתו, נפלה על החסיד תרדמה. והנה בחלומו פוגש אותו רבו, הצדיק מרוז'ין, ופניו מאירות באור יקרות. 'בעניין השם לבנכם', פנה אליו הצדיק, מיוזמתו, 'קראו לו אלתר'. כעבור רגע הוסיף ואמר: 'אך מכיוון שאלתר איננו שם שמקורו בספרי הקודש, עצתי היא כי בזמן קריאת השם תוסיף לו – בלחש – גם את השם ישראל'. כך אמר הצדיק ונעלם (בחלום).

"החסיד הקיץ משנתו, שמח ומאושר. הנה כי כן, גם חלקם השני של דברי הצדיק, אז ביער, נתקיים. כעת יודע הוא כיצד לקרוא לבנו.

***

"מסיבת ברית-המילה נערכה ברוב עם. כשהמוהל סלסל באמירת 'וייקרא שמו בישראל...', הכריז החסיד בקול רם, 'אלתר'. ובשקט – בדיוק כפי שהורה לו הצדיק בחלום – הוסיף ולחש גם את השם 'ישראל'. כמה מהנוכחים העירו מיד כי אלתר איננו שם מהמקורות ועל-כן יעצו לאב הנרגש להוסיף עוד שם לרך הנימול, אבל הוא רק חייך אליהם בחביבות וסימן להם בידו כאומר, 'הסירו דאגה מלבכם, שקלתי היטב את מעשיי'.

"הרך הנימול הוחזר לידי אמו שהייתה מאושרת בו ובשמו – אלתר. על-פי הבנתו את דברי הצדיק אליו, בחלום, הסתיר האב גם מרעייתו את השם הנוסף.

"בחלוף כשנתיים הצליח מורנו הצדיק להיחלץ מבית-הכלא. בהזדמנות הראשונה שהדבר עלה בידו, התייצב החסיד לפני רבו, כדי לחזות בזיו פניו וכדי להודות לו על התממשות ברכת הזרע שאצל לו. בפתקה שהושיט לצדיק כבואו אל הקודש, הזכיר לברכה גם את רעייתו ואת בנם אלתר. והנה אך הביט הצדיק בפתקה, הפטיר מיד – 'הלוא הוא אלתר-ישראל!'...

"עד כאן החלק הרחוק והעלום של הסיפור", אמר החסיד המספר ועשה אתנח מכוון בדבריו.

"ולמה ירמזו דבריך, כי סופו של הסיפור 'גלוי וידוע' לכולנו?", תהו החברים היושבים סביב השולחן.

"החלק הגלוי והידוע לכולכם הוא... האיש היושב לפניכם ומדבר עמכם", נענה החסיד וחיוך גדול נמתח על שפתיו, "אני הוא אותו 'אלתר-ישראל'".

(מסיפורי הרב זלמן רודרמן)

שביבים / שאול שיף

שו"ת תפילת הדרך (לקראת חופשת הקיץ)

מהי תפילת הדרך?

תפילת הדרך היא נוסח תפילה שקבעו חכמים להתפלל בעת היציאה לדרך בעקבות המלצתו של אליהו הנביא, כדי לקבל את הסכמת האדון שלנו, ה' יתברך, לצאת לדרך. בתפילה זו מבקשים שהדרך תעבור בשלום[1].

באיזו דרך אומרים תפילת הדרך?

את תפילת הדרך אומרים רק כאשר יוצאים מעיר המגורים ומתרחקים ממנה[2] לכל הפחות 'פַּרְסָה' אחת, כלומר 3.48 ק"מ, או כאשר יוצאים מאזור המגורים ועוברים במקום שנחשב מסוכן - אפילו אם הוא נשארים בתוך הרדיוס של 3.48 סביב עיר המגורים[3].

אם לא צפויים לחזור הביתה ביום היציאה לדרך ומתכוונים ללון בלילה בעיר אחרת, אומרים את תפילת הדרך רק אם המרחק בין עיר המגורים והעיר בה מתכוונים ללון הוא לפחות 2 'פרסות', כלומר 6.96 ק"מ או יותר[4].

באיזה אמצעי תחבורה אומרים תפילת הדרך?

אמצעי התחבורה שבו משתמשים לא משנה לעניין תפילת הדרך. זו יכולה להיות צעידה רגלית, אופניים, רכיבה על סוס, נסיעה ברכב או ברכבת, שייט בסירה או טיסה במטוס[5] - בכל מקרה שיוצאים מעיר המגורים ומתרחקים 'פרסה' או עוברים במקום מסוכן - אומרים את תפילת הדרך.

איפה אומרים את תפילת הדרך?

את תפילת הדרך יש לומר בתחילת הדרך: לאחר שעוזבים את העיר ומתרחקים מהבית האחרון לפחות 40 מטר[6] ולפני שעוברים את 3.48 הק"מ הראשונים שאחרי היציאה מהעיר.

אם שכחתם או לא הספקתם לומר את תפילת הדרך בתחילת הדרך, אמרו את התפילה בהמשך הדרך - כל עוד אתם רחוקים מהעיר שבה אתם מתכוונים ללון הלילה (או לעיר מגוריכם אם אתם כבר בדרך חזור) לפחות 'פרסה' אחת (3.48 ק"מ). אם כבר התקדמתם מעבר לכך - אמרו את התפילה **ללא** הסיומת "בָּרוּךְ אַתָּה אֲ-דוֹנָי שׁוֹמֵעַ תְּפִילָה".

אם אין אפשרות לומר את תפילת הדרך לאחר היציאה מהעיר, אפשר להקדים ולומר את התפילה כבר מהרגע שבו מתכוננים לצאת לדרך, אפילו אם נמצאים עדיין בבית. כמו כן, אם בטעות הקדמתם ואמרתם את תפילת הדרך לפני היציאה לדרך, אם כבר התכוננתם אז לצאת, אינכם צריכים לחזור ולהתפלל אותה מחדש לאחר היציאה מהעיר[7].

אם ממריאים משדה תעופה שנמצא מחוץ לעיר, אומרים את תפילת הדרך בעת הנסיעה לשדה התעופה, לאחר התרחקות לפחות 40 מטר מהבית האחרון, כמו בכל נסיעה רגילה[8].

אם שדה התעופה ממנו ממריאים נמצא בתוך עיר המגורים אומרים את תפילת הדרך על המטוס כאשר המטוס מתרומם מהקרקע[9].

מה נוסח תפילת הדרך לטיסה במטוס?

גם בטיסה במטוס, כמו בשייט באונייה, אומרים את הנוסח הרגיל של תפילת הדרך.

מי צריך לומר את תפילת הדרך?

את תפילת הדרך צריך כל אחד לומר בעצמו.

האם אפשר לצאת ידי חובה ממישהו אחר?

כן. במקרה הצורך אפשר להסתפק בהקשבה לשותף לדרך האומר את נוסח התפילה ולענות אחריו "אָמֵן".

אומרים את תפילת הדרך בעמידה או ישיבה?

את תפילת הדרך אפשר לומר גם בישיבה ותוך כדי נסיעה. אבל אם מתאפשר בקלות לעצור את הנסיעה או לעמוד ואין בכך סיכון בטיחותי, עדיף לעשות זאת, כדי לומר את תפילת הדרך בעמידה ובמקום אחד[10].

כמה פעמים ביום אומרים את תפילת הדרך?

את תפילת הדרך אומרים פעם אחת ביום. לכן, מי שיצא מעיר המגורים שלו וחזר, ולאחר מכן יצא שוב באותו יום, כלומר לפני שהפציע בוקר חדש[11], לא אומר פעם נוספת את תפילת הדרך אלא מסתפק בתפילה שאמר ביציאה הראשונה.

(כמובן שאם מסיבה כלשהי לא נאמרה תפילת הדרך ביציאה הקודמת באותו יום, יש לומר את תפילת הדרך ביציאה הנוספת).

תפילת הדרך בימי השהות מחוץ לבית:

בנסיעות ארוכות, שבהן לא חוזרים הביתה ביום היציאה, יש לומר את תפילת הדרך בכל בוקר שנמצאים מחוץ לעיר המגורים[12], אבל בלי להזכיר את שם השם. כלומר: במקום לחתום את התפילה במילים "בָּרוּךְ אַתָּה אֲ-דוֹנָי שׁוֹמֵעַ תְּפִילָה", אומרים "בָּרוּךְ אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִילָה"[13].

תפילה זו אפשר לומר לכתחילה בתוך העיר שבה מתארחים ואין צורך לצאת החוצה מהבית או מהעיר כדי לומר אותה[14]. אפילו אם אתם מתכננים לצאת מהעיר בהמשך היום אל תמתינו לשעת היציאה ואמרו את התפילה בבוקר.

שינויים בתוכניות:

אם במהלך המסע שלכם מחוץ לעיר מגוריכם נכנסתם לעיר כלשהי בכוונה לעזוב אותה רק למחרת, או כעבור כמה ימים, אבל משום מה שיניתם תוכניות ועזבתם את העיר באותו יום שבה

נכנסתם אליה - עליכם לומר שוב את תפילת הדרך כאילו הפציע יום חדש (כלומר, בלי הזכרת שם השם בסוף התפילה)[15].

האם אומרים תפילת הדרך גם בחזור?

את תפילת הדרך אומרים רק בהלוך, בעת היציאה מעיר המגורים, ולא בחזור אליה (אם כי, כאמור, כל זמן שעדיין לא חוזרים הביתה ממשיכים לומר בכל בוקר את תפילת הדרך).

עם זאת, בתפילת הדרך הנאמרת ביום האחרון של הנסיעה, שהוא היום בו צפויים לחזור הביתה, או בתפילת הדרך היחידה הנאמרת כאשר יוצאים מהבית וחוזרים אליו באותו יום - משלבים בנוסח התפילה גם את הבקשה "וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם"[16].

האם ניתן להוסיף בקשות בתפילת הדרך?

כן. עקרונית ניתן להוסיף בקשות בתפילת הדרך לפי הצורך, אם נוסח התפילה המקובל אינו מתייחס אליהן. לדוגמה, אם חולפים באזור מסוכן מבחינה ביטחונית אפשר לבקש להינצל מהסכנות הביטחוניות[18].

כאשר מוסיפים בקשות אישיות אפשר לומר אותם בלשון יחיד (לדוגמה "ותצילני מתאונות"), זאת למרות שהפתיח של תפילת הדרך נאמר בלשון רבים ("שתוליכנו לשלום...")[19].

ואולם, בדרך כלל כאשר מקשיבים היטב למילים המדויקות שנבחרו על ידי חכמינו בנוסח התפילה מגלים שהם כבר כוללים את הבקשות שהיינו רוצים לבקש רק בשבילנו!

המנהג לאכול או לשתות לפני אמירת תפילת הדרך:

רבים נוהגים לאכול או לשתות לפני אמירת תפילת הדרך בשיעור מספיק כדי להתחייב ב'ברכה אחרונה' ולומר את תפילת הדרך מיד לאחר אמירת ה'ברכה אחרונה' על המזון או השתייה.

הסיבה לכך היא משום שיש ספק הלכתי האם תפילת הדרך היא 'ברכה' או 'תפילה'. אחד ההבדלים בין ברכה לתפילה הוא שכל ברכה צריכה לפתוח במילים "ברוך אתה ה'..." לעומת זאת תפילה שאיננה 'ברכה' יכולה להיפתח גם במילים "יהי רצון מלפניך...". אמנם להלכה נפסק שאין לפתוח את תפילת הדרך במילים "ברוך אתה ה'..." אבל כדי לצאת מידי הספק משתמשים בכלל ההלכתי שברכה הצמודה לברכה אחרת אינה צריכה לפתוח מחדש במילים "ברוך אתה ה'..." (דוגמה מוכרת לכך היא הברכות הרבות של תפילת שמונה-עשרה שרק הראשונה פותחת ב"ברוך אתה"), ולכן מצמידים את תפילת הדרך לאמירת ה'ברכה אחרונה' על האוכל[20].

{מפרסומי "בית חב"ד}

1 - תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף כט עמוד ב - דף ל עמוד א.
2 - גם אם לא עוברים בשטח פתוח אלא לצד או בתוך עיירות בנויות. ראו תהלה לדוד סימן קי. שלא כדעת המשנה ברורה (סימן קי).
3 - שולחן ערוך, אורח חיים, סימן קי סעיף ז; שולחן ערוך הרב, שם, סעיף ח.
4 - תהלה לדוד, שם, סעיף ד.
זאת משום שגם רדיוס של 'פרסה' סביב העיר בה לנים נחשבת מקום בטוח שאין בו סכנה, ועל כן רק אם עוברים בנקודה המרוחקת 3.48 ק"מ גם מעיר המגורים וגם מהעיר בה לנים - אפילו אם נקודה זו נמצאת בתוך מקום יישוב - זו נחשבת דרך שמצריכה תפילת הדרך.
5 - בטיסה אומרים תפילת הדרך גם אם לא מתרחקים לגובה או לצדדים למרחק 'פרסה' מהעיר, זאת כיוון שטיסה במטוס נחשבת כמו מעבר במקום עם סיכון גבוה. ראו הליכות שלמה, הלכות תפילה, פרק כא סעיף ד; עיינו גם בליקוטי שיחות חלק יב עמוד 152.
6 - מבחינה הלכתית, גבול המפריד בין יישוב אחד למשנהו הוא שטח פתוח של 70.66 אמה ללא שום בית. לפיכך, היציאה מהעיר או היישוב מתרחשת בחציית המרחק הזה, ששווה 39.91 מטרים, מהבית האחרון ברצף הבנוי של העיר. לשם הנוחות עיגלנו כלפי מעלה ל-40 מטר.
7 - ראו שו"ע ורמ"א, שם, סעיף ז; שולחן ערוך הרב, שם, סעיפים ו-ח.
8 - ראו ליקוטי שיחות חלק יב עמוד 152.
9 - הליכות שלמה, הלכות תפילה, פרק כא סעיף ד.
10 - שו"ע, שם, סעיף ד; שוע"ר, שם, סעיף ד.
11 - בדומה לברכות השחר שמתחייבים בהם כל יום מחדש. ראו תהלה לדוד, שם.
12 - רבים נוהגים לומר את תפילת הדרך בכל בוקר שנמצאים מחוץ לבית בצמוד לאחר "יהי רצון" שבברכות השחר, זאת כדי להסמיך את התפילה לברכות קודמות (על כך ראו בהמשך המאמר). אולם נראה שאדמו"רי חב"ד אמרו את תפילת הדרך לאחר סיום תפילת שחרית - ראו ספר המנהגים - חב"ד, עמוד 23.
13 - פרי חדש, סימן קי סעיף ה; סידור אדמו"ר הזקן, תפילת הדרך. ראו גם: קיצור שולחן ערוך, סימן סח סעיף ה; פסקי תשובות סימן קי סעיף ו סעיף-קטן ג.
14 - שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, שם, סעיף ו.
15 - על פי שולחן ערוך הרב, שם, סעיף ה, סידור אדמו"ר הזקן, שם.
16 - סידור רבינו הזקן, נוסח תפילת הדרך; פסקי תשובות, סימן קי סעיף ג ובהערה 18.
17 - בקשה זו נאמרת דווקא בלשון יחיד - על פי תורת הסוד.
18 - הליכות שלמה, שם.
19 - שולחן ערוך הרב, שם, סעיף ד.
20 - ראו שו"ע, שם, סעיף ו; שולחן ערוך הרב, שם, סעיף ז. אבל נראה שאין זה מנהג חב"ד - ראו 'סידור רבינו הזקן' (לר' לוי יצחק ראסקין), מילואים, סימן טו.

האהבה מיוחדת

בעולם התורה אין כמעט אחד שלא שמע על הגאון הגדול רבי שלמה וולבה זצ"ל. הרב וולבה כיהן כמשגיח בישיבת "באר יעקב" והיה דמות להערצה. הוא חיבר את הספרים המפורסמים "עלי שור", בהם הוא מדריך כיצד לנהוג במצבי החיים, ואיך לשפר את האישיות וההנהגות. אך לא הכל ידעו כי לרב שלמה עצמו היה בן שירד מן הדרך. היה זה תהליך שהביא בסופו של דבר למצב שבו הבן הודיע בריש גלי כי עוזב את דרך התורה והולך לרעות בשדות זרים.

והנה, בשעה טובה ומוצלחת, זוכה הרב וולבה לארס את בתו. לאחר האירוסין הוזמן החתן להתארח בשבת בבית הכלה, כנהוג בקהילות ישראל. ההכנות לבואו של החתן בשבת הביאו להתרגשות עצומה: מטעמים מיוחדים וערבים הוכנו, השולחן היה ערוך בפאר והדר, הבית עבר ניקוי יסודי, ואף הזוגות הנשואים הוזמנו, ואף הבחורים הרווקים הנמצאים בישיבות. הכל הגיעו לקראת בואו של החתן וההתרגשות הייתה בשיאה.

הגיעה שבת קודש. הרב וולבה ישב בראש השולחן כשלצידו חתנו ושאר בני המשפחה. החלו להגיש את סעודת השבת. לפתע, בעיצומה של הסעודה, נשמע צלצול פעמון הדלת. הכל נבהלו לשמע הצלצול בשבת קודש. כעבור כמה שניות נשמע שוב הצלצול. הדלת נפתחה וקול נשמע: "שבת שלום". היה זה הבן שירד מהדרך והגיע ברכבו בליל שבת, לבוש בגדי חולין, כשבידו האחת מפתחות של הרכב ובידו השניה קופסת סיגריות. הכל התאבנו ורצו לקבור עצמם מרוב בושה - מה יחשוב החתן הרואה זאת. הם לא ידעו איך להגיב וכולם הביטו אל הרב וולבה. הרב הפסיק את אכילתו, קם ממקומו בשמחה, פרש ידיו בחיבה, ובחיוך גדול אמר לבנו: "שבת שלום! כמה טוב שבאת, כבר חששנו שלא נזכה להיות איתך השבת, כשהחתן החדש שלנו נמצא"! חיבק את בנו והובילו לשולחן, כשהוא מוסיף להתעניין בו: "מה שלומך? אתה נראה טוב היום, שב ותאכל. אני מקווה שבאת רעב, אבל העיקר שהגעת, אני מאוד מעריך את זה".

הרב הושיבו לידו ודאג שיביאו לו את המאכלים, כשהוא לא מפסיק לשבח אותו לעיני החתן ולהרעיף עליו מילים חמות. הסעודה הייתה מרוממת ושמחה, שרו יחדיו שירי שבת, נאמרו דברי תורה והאווירה הייתה נפלאה. בסיום הסעודה הלכו לישון, בעוד הרב וולבה מחבק

את בנו ומודה לו מכל הלב שהגיע. הבן יצא מהבית עם דמעות של רגש, ובעודו פוסע לעבר רכבו, הרגיש כי אינו מסוגל להתניע את הרכב ולחלל את השבת. השאיר את המפתחות בבית הוריו, נישק את אביו והלך ברגל לביתו. החום והאהבה שקיבל מאביו בפרט באותו לילה, שבה את ליבו ונתן לו הרגשה כי הוא נותר חלק מהמשפחה הנכבדה, ומאותה שבת החליט הבחור כי הוא משנה את דרכו...

אותו בן נושר הוא כיום אישיות תורנית חשובה בארה"ב! כששאלו אותו פעם "מה גרם לך לחזור לדרך?" השיב: "האהבה המיוחדת והאמיתית שקיבלתי מאבא שלי באותה שבת, קבלת הפנים שעשה לי אשר הייתה ללא תנאים, ולמרות שחיללתי את השבת לעיניו! הוא לא כעס, לא אמר ביקורת, ואפילו לא הוכיח אותי שאברך או אחבוש כיפה. לא בייש אותי על שהגעתי ברכב, אלא נתן לי חום ואהבה... זה ורק זה החזיר אותי ליהדות, וכיום, ב"ה, אני איש של תורה."

זהו כוחם האדיר של חום ואהבה לילדנו ולקרובינו, לקרב ולא לרחק!

הקב"ה רוצה דווקא אותנו

כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג, רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל (יום פטירתו בט' בתמוז), שמע פעם על א' מבני עירו שלאחר השואה האיומה התגלגל לארה"ב וחי כגוי גמור. הרבי יזם אתו פגישה ושאלו ברוך: "הרי היית ירא שמים ואיך הגעת עד הלום"?

הלה החל לדבר ולבכות מנהמת לבו: "כל משפחתי נשחטה בידי הרשעים, הם כולם היו טובים ממני. אני הייתי הגרוע שבבני המשפחה עוד לפני השואה. אז איך יתכן שהרשע נשאר חי והצדיקים נשחטו ונהרגו במיתות משונות"?

השיבו האדמו"ר בראש מורכן וקול שבור: "גם אני בדיוק כמוך. הייתי הגרוע שבבני משפחתי, והנה כולם נרצחו ורק אני נשארתי בחיים. סימן שהקב"ה רוצה דווקא אותנו, הפחותים"...

מילים אלו רחצו את לבו של הלה כמו מי מקווה. הוא פרץ בבכי נורא. כעבור שעה ארוכה יצא מהחדר כאדם חדש, נשא אשה והקים בית יהודי למופת, וחי את חייו כיהודי חסיד שומר תורה ומצוות והותיר אחריו דור ישרים מבורך!

מרן הסטייפלער זצ"ל אמר לי - "תתפלל קצת יותר מהר"

(הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א, על עבודת התפילה אצל גדולי ישראל)

עם הכניסה להתבוננות בתפילה, עולה לנגד עיני דמותו של מורי ורבי מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א אשר רבים באו לזכות ולהתפלל במחיצתו ולהתבונן בכל פרט מדרכי הנהגתו, אשר היו מנוהלים כדקדוקי ההלכה ומאורחותיו הסיקו מסקנות הלכתיות רבות. אכן תפילתו הותירה רושם וחיזוק רב על כל רואיה. חובה נעימה לציין, כי למרות ששמר על זמנו מכל משמר, עד כי לאחר כל הוראה שיצאה מפיו, הן בהתייעצות והן בתשובה הלכתית, היינו התלמידים מתייגעים להבין למה היתה כוונתו ומה הונח בתוך דבריו, שנאמרו בקיצור רב, והשיב כך לא רק משום שאמרו חז"ל (פסחים ג, ב) "לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה", אלא משום שזמנו היה מתומצת ומחושב עד מאד; וכמו כן כמה פעמים שבקשתיו לשמש כסנדק בברית, התנה את הסכמתו: "בתנאי שתאמר להם שאני לא רוצה לחכות, ומיד כשאכנס יכריזו 'ברוך הבא' [ההכרזה שאומרים הקהל עם כניסת התינוק לברית] - עם כל זאת, בבואו לתפילה היה נראה שמרוץ הזמן בו חי תמיד, הונח בצד קמעא, והשקיע זמן רב לעבודת התפילה. בשנים עברו בהן התפלל בהיכל בית הכנסת תפארת בחורים שמעל שטיבלאך 'מאה שערים', הקדים להגיע לבית הכנסת ונמנה לא רק בין ה"עשרה ראשונים" אלא מהיותר ראשונים, אם לא ראשון ממש. היתה לי קביעות להעלות בפניו שאלות בהלכה בדרכו מביתו לבית המדרש.

אירע לא אחת שהיינו השניים הראשונים בבית הכנסת. אף לאחר סיום התפילה לא הזדרז לצאת, אלא עוד זמן רב נשאר כשהוא ישוב על מקומו. ובמהלך התפילה עצמה היה נראה לכל כי ראשו ולבו מונחים עמוק עמוק בתוך מילות התפילה. כל קטע וקטע בתפילה אמר במתינות ובשימת לב יתירה. ואמנם את התפילות היום יומיות היה אומר בזריזות מעט, אך בימי הסליחות, וכן כשהתפלל תפילת יום כיפור קטן, היה ידוע לכל כי המניין האטי ביותר הוא המניין של מרן הרב אלישיב בו המתינו לו הקהל בכל חלק מהתפילה. מתוך ששם ליבו על כל בקשה בתפילה, באחד הימים תמה רבינו בפני שליח ציבור, שהתחיל את חזרת הש"ץ מיד כאשר פנה לאחוריו באמירת 'עושה שלום', מדוע אינו ממתין עוד מעט עד שיסיים את תפילת יהי רצון שיבנה בית המקדש. "זה הרי חלק מהתפילה, ואני רוצה להקשיב לחזרת הש"ץ"... גדול השקדנים היה משקיע זמן רב בתפילה, ואמנם הוא לא התפלל באריכות, אך ייחס לזה חשיבות וזמן רב. ...למחרת יום הכיפורים תשל"ז זכיתי לעלות לקודש פנימה לבית מרן בעל ה'קהילות יעקב' ובקשתי לשמוע ממנו הדרכה לחיזוק הכוונה בתפילה. נענה מיד ואמר: שלשה דברים צריכים חיזוק: א. תתפלל קצת יותר מהר. ב. צריך לעשות הכנה לתפילה, והכנה זו איננו יודעים מה היא, ולדידן זו אמירת פסוקי דזמרה. ג. והעיקר-העיקר לידע לפני מי הוא עומד להתפלל. עד כאן לשונו. קודם שנבחן בעז"ה את תוכן ומשמעות דבריו המאירים, עלינו לדעת כי תפילותיו של הסטייפלער הרקיעו שחקים ופעל בהן ישועות רבות. ואף מהסתכלות קלה היה ניתן להבחין במאמציו בתפילה, שנאמרה תוך השתפכות הנפש ממש. בעת לימודי בישיבה, נסעתי כמה פעמים על מנת להתפלל במחיצת גדול הדור בעל הקהילות יעקב.

במהלך השנה לא התפלל כוותיקין מדי יום, וזאת מאחר שבשעות היום רבו הפונים אליו לבקש תורה מפיו, בעצה, ברכה ותושיה, ולכן הקדיש את לילותיו לעמל התורה ללא טרדות הנכנסים ויוצאים והתאחר מלתת תנומה לעפעפיו. ואמנם מדי בוקר התפלל בשעה שבע, אך בימי הסליחות הקדים לאומרם כבר באשמורת הבוקר, ובשל כך הקדמתי את בואי מבאר יעקב לבני ברק כבר יום קודם, כדי שאהיה סמוך אליו ואתבונן בתפילתו מתחילתה ועד סופה. בסיום כל קטע אחר שסיימו הציבור, עוד נשמע קולו מתנשא ברמה "נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי", כאשר נשמעת נימת ההתחננות והבקשה בלשונו, תוך השתפכות הנפש. מאז ועד היום, לאחר שעברו כבר עשרות שנים, כאשר מגיע היום בו מבקשים זאת בסליחות, עדיין מתנגן באזני קולו המתרפק על מילות התפילה - והוא-הוא שלימד אותנו: "תתפלל קצת יותר מהר"...

ואין זה סותר כלל וכלל לעבודתו ותחינתו בתפילה, אלא לימדנו בזה, שאדרבה זו עצה לקבל גישמאק וטעם בתפילה, שהרי כל צורת התפילה היא "כדבר איש אל רעהו, ורעהו מקשיב שומע אליו" (מסילת ישרים י"ט), ולא נראה בחיי היום יום מי שמדבר עם רעהו בצורה איטית ונמשכת, מ-ה של-ו-מ-ך וכדו'. לכן, בשביל לחוש יותר שהתפילה היא כדבר איש אל רעהו ובשביל לתפוס את הכוונה שלא תתפזר, יש "להתפלל קצת יותר מהר". ואף מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זיע"א, כאמור, לא התפלל בצורה איטית ונמשכת, אלא כל מילה בצורה ברורה כמונה מעות, אך כאמירה קולחת. ועם כל זאת, מעי חמרמרו כאשר עולה בזיכרוני, קול תפילתו המשתפך בערבות.

מקום תפילתי היה בסמוך לעמידתו בשמו"ע, וכיון שהקפיד לקיים את ההלכה המפורשת בשלחן ערוך (טור או"ח ק"א) "המתפלל צריך שישמיע לאזנו", היתה נשמעת לחישת תפילתו אף לעומדים בסמוך אליו. את כל מילות התפילה היה אומר בבירור, אך היו בקשות ומילים ומסוימות, בהן האריך והשתפך קולו כבן המתרפק אצל אביו. בברכת מגן אבות, באמרו 'מלך עוזר ו-מ-ו-ש-י-ע', ניכר היה כי הבקשה הזו מעניקה לו מנת חיזוק, עד לתפילה הבאה; שיש מישהו, ריבון כל העולמים, שמושיע אותו בכל הנצרך; וכן בברכת 'אתה חונן' נעצר, והאריך בבקשת 'ד-ע-ה'. כמו כן בסיום התפילה, התחנן 'פ-ת-ח ל-ב-י בתורתך'. וחיזוק גדול הוא, איך שאותו גאון אשר כל רז לא אניס ליה, שכל הדור ציפה למוצא פיו, התחנן לדעה ולפתיחת הלב בתורה מתוך ידיעה שלשם כך יש "לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו".

דברי הסטייפלער "להתפלל קצת יותר מהר" באה למול הדעה הרווחת, שכאשר באים להתחזק בתפילה, המשמעות הראשונית היא שמהיום יש להתפלל יותר לאט. וכאמור, אין הדבר כן, אלא נדרשת יותר שימת לב לנאמר בתפילה, אך זה לא מחייב שזה יהיה אטי יותר.

ואמנם, כפי שקיבלנו מרבותינו אין זה כלל ברזל לכל אחד ואחד, ויש שהתחזקותם באה דווקא מתוך אריכות בתפילה. תלמיד שבא ללמוד בישיבה מחו"ל, ביקש מהמשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין עצה לחיזוק יסודות האמונה, והשיבו כי "העצה לזה היא, שתאריך מעט בשמונה עשרה". נראה שעומק כוונתו היתה, שעל ידי זה שיאריך יתבונן יותר בכך שהוא הנותן דעה ותורה, סליחה ורפואה, אליו אנו פונים ומבקשים למילוי צרכינו. אכן אין בזה כלל ברזל לכאן ולכאן, וכל "ערום יעשה בדעת" (משלי י"ג, ט"ז) לבחון בעצמו מהי הדרך שיותר מועילה לו לריכוז המחשבה בתפילה.

(גיליון 'שואלין ודורשין' במדבר תשע"ט)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net